

ВІДГУК

додаткового офіційного опонента,
доцента, доктора наук з соціальних комунікацій,
Збанацької Оксани Миколаївни
на дисертацію **Левченко Наталії Петрівни**
«Відкриті електронні ресурси у діяльності бібліотек
закладів вищої освіти: специфіка формування, управління, доступ»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних
комунікацій за спеціальністю 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство,
бібліографознавство

Дисертація Н. П. Левченко є **актуальною** з огляду на те, що в епоху інформаційних технологій, в умовах швидкого поширення та збільшення обсягу інформаційного потоку в системі вищої освіти, для бібліотеки закладу вищої освіти (ЗВО) стає важливим об'єднання процесів організації, збереження й ефективного використання інформаційних ресурсів. Потреба налагодження безкоштовного, швидкого, постійного, повнотекстового доступу в режимі реального часу до наукових та навчальних документів виникла у користувачів Інтернету майже одразу з його появою, проте організація відкритого доступу потребувала значних зусиль та часу.

Сьогодні питання створення, розвитку та впровадження відкритих електронних ресурсів у діяльності бібліотек ЗВО визначають головний напрям інформаційного забезпечення у розвитку освіти і науки.

Сучасні бібліотеки ЗВО накопичують, зберігають, розповсюджують та надають доступ до електронних ресурсів відкритого доступу, формують власні електронні ресурси, ведуть повнотекстові бази даних праць науково-педагогічних працівників, тим самим створюють єдиний електронний інформаційний простір. Разом з тим, відсутність узагальнюючих робіт щодо використання електронних освітніх ресурсів у сучасній вітчизняній теорії соціальних комунікацій і зумовило постановку питання про відкритий електронний інформаційний простір бібліотек ЗВО як джерело навчальної і наукової інформації та засіб наукової комунікації.

Для вирішення цієї проблеми дисертанткою чітко сформульовано мету дослідження, яка полягає у розробленні концептуальних засад щодо формування та використання відкритих електронних ресурсів у науковій, освітній та виховній діяльності сучасного ЗВО та визначення ролі бібліотеки як елемента його інформаційного простору. Відповідно до поставленої мети логічно та послідовно сформульовано головні завдання дисертаційної роботи, які передбачають: аналіз взаємодії основних сучасних складових інформатизації бібліотеки ЗВО, таких як електронний каталог, електронна бібліотека, інституційний репозитарій, окреслити завдання щодо їх удосконалення; вивчення шляхів реалізації відкритого доступу до наукової інформації; розроблення оптимальних підходів до формування, управління та організації доступу до відкритих електронних ресурсів, що генеруються бібліотекою ЗВО; дослідження впливу світових рейтингів, пов'язаних з публікаційною активністю наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників, на показники науково-освітньої діяльності ЗВО; розробку типової моделі для реалізації концепції відкритого доступу до результатів наукових досліджень викладачів і співробітників ЗВО через інституційний репозитарій ЗВО, визначення основних функції профілю науковця; пропозицію механізму супроводу бібліотеками інформаційно-аналітичної діяльності користувачів для формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору ЗВО.

Зв'язок роботи з науковими програмами та темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах планових науково-дослідницьких тем Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: «Розробка технологічних засад та інфраструктури формування бази знань наукової бібліотеки» (2014–2016 рр., № державної реєстрації 0114U001102) та «Розвиток інтелектуальних бібліотечних технологій організації наукових електронних ресурсів» (2017–2019 рр., № державної реєстрації 0116U007921).

Науковий рівень достовірності й обґрунтованості основних

положень, висновків і результатів представленої дисертації досягається завдяки застосуванню комплексу наукових методів і підходів: аналізу і синтезу; хронологічного, соціологічного, емпіричного, статистичного методів; системного, соціокомунікаційного підходів; інформаційного моделювання для вирішення поставленої проблеми.

Структура дисертаційної роботи Н. П. Левченко підпорядкована логіці дослідження, його меті та основним завданням. Дисертаційна робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури, додатки (37 сторінок). Приведений наприкінці роботи список використаної літератури з 405 найменувань (на 45 сторінках) свідчить про широту й різноманітність ретельно опрацьованої здобувачем джерельної бази. Основний зміст викладено на 167 сторінках, загальний обсяг дисертаційної роботи – 269 сторінок, що відповідає вимогам щодо подання результатів кандидатських досліджень.

Наукова новизна представленого дисертаційного дослідження Н. П. Левченко полягає у формуванні цілісного концептуального бачення функцій, значення та впливу електронних інформаційних ресурсів відкритого доступу на науково-освітню діяльність ЗВО та роль бібліотек у процесі їх формування.

Дисертанткою обґрунтовано взаємозв'язок електронних інформаційних ресурсів бібліотеки з інформаційно-освітнім середовищем ЗВО та шляхи підтвердження виконання відповідних видів робіт для визначення рейтингового оцінювання викладачів у ЗВО.

Важливим результатом дисертаційного дослідження є запропонована модель функціонування інституційного репозитарію ЗВО, що забезпечує доступ до досліджень, відображає динаміку наукових індивідуальних інновацій та підвищує рейтинг ЗВО (с. 159).

Практична значущість дисертації Н. П. Левченко полягає в удосконаленні системи управління електронними ресурсами бібліотеки. Окремі результати представленої наукової розвідки, як свідчать акти їх

впровадження (Інституційний репозитарій, Публікаційна карта Національного університету харчових технологій (НУХТ), Система спільного доступу та одержання інформації структурними підрозділами НУХТ для підтвердження рейтингового оцінювання викладачів), реалізовані при організації інституційного репозитарію Національного університету харчових технологій.

Повноту викладу основних наукових положень, висновків та рекомендацій дисертації засвідчує зміст 12 наукових публікацій, зокрема 1 наукова публікація у фаховому виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз. Широкий спектр міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференцій та круглих столів, за матеріалами яких Опубліковані 4 тез доповідей на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях, дозволили провести ефективну апробацію результатів дослідження.

Дисертаційна робота виконана самостійно, найважливіші наукові результати та висновки одержані дисертанткою особисто.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, та відображає авторську концепцію та логіку дослідження.

У першому розділі дисертаційної роботи **«Стан наукової розробки теми та джерельна база дослідження»**, який складається з трьох підрозділів, автор розглядає проблеми формування та використання відкритих електронних ресурсів у науковій та освітній сфері в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців (п.п. 1.1), світовий та вітчизняний досвід підтримки відкритого доступу до наукових знань (п.п. 1.2) та шляхи реалізації відкритого доступу до наукової інформації (п.п. 1.3). Підсумовуючи викладене, дисертантка зауважує, – «стратегічним напрямом у діяльності бібліотек ЗВО є їх перетворення на повноцінного партнера Інтернету, що виконує роль «путівника» і є «відправною точкою» пошуку в направлених потоках інформації» (с. 74).

У другому розділі **«Відкриті електронні ресурси бібліотек у системі вищої освіти»**, який складається з трьох підрозділів, дисертантка зосереджує увагу на бібліотеці ЗВО як складової інформаційного середовища (п.п. 2.1), загальній характеристиці та сучасному стані впровадження електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО (п.п. 2.2), управлінні та організації доступу до електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО (п.п. 2.3). Заслугують на увагу представлене у табл. 2.1. відомче підпорядкування бібліотек ЗВО (с. 92) та рейтинги бібліотек ЗВО за кількістю представлених документів в ЕК (табл. 2.3, с. 95–96), за кількістю електронних документів, представлених в ЕК (табл. 2.4, с. 96–97), за кількістю розміщених документів в інституційних репозиторіях (табл. 2.5, с. 99). Позитивної оцінки заслугоує аналіз сучасного стану впровадження електронних ресурсів бібліотек ЗВО III–IV рівнів акредитації. Новітні інформаційні технології дозволяють бібліотекам підвищувати якість освітнього процесу, удосконалювати способи забезпечення доступу до електронних ресурсів.

У третьому розділі **«Репозитарії як складова відкритих електронних ресурсів бібліотеки та їх роль у науковій комунікації»**, який складається з п'яти підрозділів, дисертанткою розглянуто систему управління інституційним депозитарієм (п.п. 3.1), депозитарії у світових реєстрах електронних ресурсів (п.п. 3.2); доведено значення ресурсів відкритого доступу для формування бібліометричних та наукометричних показників ЗВО (п.п. 3.3); представлено відкритий архів Національного університету харчових технологій (п.п. 3.4.) та інформаційно-аналітичну систему «Публікаційна карта НУХТ» (п.п. 3.5). Важливим результатом проведеного дослідження є розроблений та впроваджений інституційний репозитарій Національного університету харчових технологій (додаток Г) та запропонована Інформаційно-аналітична система «Публікаційна карта НУХТ» є бібліотечним продуктом, що дозволяє ефективно вирішити питання інформаційного забезпечення наукової спільноти та є запорукою розвитку інформаційного освітнього простору.

Слід відзначити слушність висновків дисертантки, що відкриті електронні ресурси бібліотек ЗВО сприяють: підвищенню якості підготовки фахівців, вдосконаленню навчально-виховного процесу, навчально-дослідницькій та науково-дослідницькій діяльності, оперативному забезпеченню інформацією.

Таким чином, структурні частини дисертаційної роботи Н. П. Левченко внутрішньо пов'язані між собою і становлять органічну єдність. Висновки у розділах є аргументованими та виваженими.

Автореферат повністю відображає зміст, структуру, основні результати та висновки дисертації. Основні положення дослідження свідчать: здобувач Н. П. Левченко достойно представила отримані результати, спрямовані на вирішення проблеми, визначеної у дисертаційному дослідженні. Зміст дисертаційної роботи відповідає паспорту спеціальності 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.

Разом із цим, дисертаційне дослідження, містить певні дискусійні моменти, тому подаю деякі зауваження і пропозиції, врахування яких сприятиме повнішій та об'єктивнішій характеристиці отриманих результатів:

1. Викликають сумнів зазначені періоди трансформації бібліотек на с. 45. На нашу думку, хронологічний період відбиває певний проміжок часу і позначається двома датами – датою початку і кінця, натомість, етап відбиває початок будь-якого процесу, тому зазначені періоди трансформації бібліотек краще було б позначити як етапи. Тоді, слід вважати, що другий етап «автоматизована бібліотека» розпочався з комп'ютеризації бібліотек і триває донині разом з третім етапом – «електронна бібліотека».
2. Дисертантка зазначає, що «бібліотеки є учасниками розбудови електронного середовища для науки та науково-освітнього

комплексу» (с. 164). Бажано пояснити поняття «науково-освітній комплекс».

3. Дозволимо собі не погодитись з висловлюванням дисертантки, що «електронний каталог на сьогодні повністю замінив існуючу традиційну систему каталогів та картотек» (с. 82). У багатьох бібліотеках України електронний каталог функціонує паралельно з традиційними каталогами і картотеками.
4. На нашу думку, зайвим є посилання на с. 36 на ГОСТ 7.83–2001 «Электронные издания. Основные виды и выходные сведения» (Минск, 2002), бо далі дисертантка посилається на Державний (потрібно – на Національний) стандарт України ДСТУ 7157:2010 «Видання електронні. Основні види та вихідні відомості», який набув чинності 01.07.2010.
5. На с. 78–79 представлено «основні функції сучасної бібліотеки ЗВО». Проте, не зрозуміло, які нові функції з'явилися у бібліотеки ЗВО з появою Інтернет і організацією інституційних репозитаріїв?

Мету дослідження досягнуто, завдання, поставлені у дисертаційній роботі виконані, отримані дисертанткою в ході дисертаційного дослідження результати та висновки відповідають поставленій меті та завданням.

Таким чином, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Левченко Наталії Петрівни «Відкриті електронні ресурси у діяльності бібліотек закладів вищої освіти: специфіка формування, управління, доступ» за науковим рівнем, глибиною опрацювання поставленої проблеми, обґрунтованістю головних положень і висновків, наявністю наукової та практичної цінності відповідає спеціальності і профілю спеціалізованої вченої ради Д26.165.01 Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, вимогам до дисертаційних досліджень, визначених п.п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567

від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 та № 607 від 15.07.2020), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.

Додатковий офіційний опонент:

доктор наук з соціальних комунікацій, доцент,

професор кафедри культурології та інформаційних комунікацій

Національної академії керівних

кадрів культури і мистецтва

